

הלכות חנוכה

הרמב"ם בהלכות "מגילה וחנוכה" פרק ג הלכה א כתב

בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה עד החורבן השני.

שאלות:

- א. באיזו תקופה חל חג החנוכה? _____
- ב. איזו מלכות של גויים שלטה באותה תקופה בארץ ישראל? _____
- ג. במה הגויים הפריעו לעם ישראל באותה תקופה?
 - 1. _____
 - 2. _____
 - 3. _____
 - 4. _____
- ד. מי מעם ישראל הציל את המצב? _____
- ה. כמה זמן חזרה מלכות ישראל לאחר שהמצב הסתדר? _____

❖ מהלך האירועים סביב חג החנוכה:

חורבן בית ראשון- הצהרת כורש- בניין בית שני- עליית עזרא ונחמיה- כיבוש הארץ בידי אלכסנדר מוקדון- גזירות השמד של אנטיוכוס- שיקום המקדש, בית חשמונאי משיב את השלטון- זרע חשמונאי- הורדוס- בני הורדוס- חורבן בית שני

❖ נמשיך לעיין בדברי הרמב"ם, שם, הלכה ב

וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור.

שאלות:

- 1. מתי החשמונאים גברו על היוונים והצליחו לכבוש מחדש את המקדש? _____
- 2. מהי כמות השמן הטהור שמצאו החשמונאים בבית המקדש? _____
- 3. ע"פ הרמב"ם, איזה תהליך דורש זמן של 8 ימים? _____

שאלה למחשבה: בבית המקדש היו מדליקים בכל יום את המנורה, אז איך יכול להיות שלא היה בו שמן?
תשובה:

אלא בוודאי שהיה בו שמן רב, אך בגלל שהיה ספק שמא הגויים הטמאים נגעו בשמן, החשמונאים לא יכלו להדליק את המנורה מן השמן שהם מצאו, עד שהם מצאו פך אחד של שמן שחתום עם שעווה בחותמת מיוחדת של הכהן הגדול, והיה להם ברור שאף אחד לא פתח את פך השמן, כי הפקק עוד היה סגור כשהם מצאו את הפך.

- פך שמן סגור עם פקק:

כתב דניאל קינד

✧ תקנת חג החנוכה - הלכה ג

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, ... והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

מסכת שבת דף כא עמוד ב

מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי (ימים) דחנוכה תמניא (שמונה) אינון (הינם), דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון (שלא להספיד בהם את המת ולא להתענות בהם). שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

✧ שאלות:

1. מתי מתחיל חג החנוכה? _____
2. ימי חג החנוכה, נקראים ימי _____ ו _____
3. היכן יש להדליק את נרות חג החנוכה? _____
4. מתי הוא זמן ההדלקה? _____
5. מהי מטרת הדלקת נרות חג החנוכה? _____
6. חיוב הדלקת הנרות הוא מדאורייתא או מדרבנן.

✧ הסעודות בחג החנוכה:

ר' יוסף קארו, בעל השולחן ערוך פסק באורח חיים הלכות חנוכה סימן תרע סעיף ב

ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה.

ר' ישראל הכהן מראדין ("החפץ חיים") כתב על השו"ע בספרו "המשנה ברורה" בס"ק (סעיף קטן) ו

שלא קבעום למשתה ושמחה - אלא להלל ולהודות.

✧ שאלות:

1. ע"פ השולחן ערוך, הסעודות שעושים בחג החנוכה, הם סעודות מצווה וסעודות רשות
2. ע"פ המשנה ברורה והשולחן ערוך, חכמים תיקנו בחג החנוכה להודות לה', לא ע"י _____ אלא ע"י אמירת _____

✧ הרמ"א העיר על דברי השולחן ערוך

הגה = דברי הגהה של דברי הרמ"א על השולחן ערוך. וי"א = ויש אומרים.

הגה: וי"א שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח (מהר"א מפרא"ג).

הרמ"א הביא בשם המהר"א מפראג, שיש צד לומר שסעודות חג החנוכה הינן סעודות של מצווה. זאת משום שבתאריך כ"ה בכסלו חלו 2 אירועים חשובים:

- א. נס חג החנוכה
- ב. חנוכה המשכן בזמן דור המדבר, בהנהגת משה רבינו

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא ו

אמר רבי חנינא בעשרים וחמשה בכסליו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן, שהקימו משה אחד בניסן כמה שכתב וביום החודש הראשון באחד לחדש תקים משכן אהל מעד (שמות מ' ב')

מדוע הקב"ה חיכה עד אחד בניסן?

על כך עונה לנו המשנה ברורה:

שהמתין הקדוש ברוך הוא בהקמה עד ניסן שנולד בו יצחק ואמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם לכסליו ושילם לו חנוכת בית חשמונאי

נמצא אם כן, שהסעודות בחג החנוכה, מכוונות גם כנגד חג החנוכה, וגם כנגד יום סיום מלאכת המשכן.

✧ המשיך הרמ"א וכתב:

ונוהגין לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם, ואז הוי סעודת מצוה (מנהגים)

שוב הרמ"א הביא הלכה משמו של פוסק אחר, והוא בעל המנהגים.

מי היה בעל ספר המנהגים?

ר' יצחק אייזיק טירנא מחבר 'ספר המנהגים' חי באוסטריה (סוף המאה הי"ד - מחצית המאה הט"ו). רבו המובהק היה ר' אברהם קלוזנר, שגם הוא חיבר ספר מנהגים. כן קיבל תורה מפי ר' שלום מנוישטט (המהר"ש), ועוד. ר' אייזיק חיבר את 'ספר המנהגים' שלו במטרה לסכם את מנהגי יהודי אוסטריה לכל השנה על פי מנהגי רבותיו, ובעיקר כדי שהוא יהיה כעין מדריך לתפילה ולמנהגי בית הכנסת. עם נדידת היהודים מזרחה התפשט מנהג זה במזרח אירופה, והספר הפך למקובל והנפוץ ביותר מבין ספרי המנהגים באשכנז.

✧ שאלות:

1. מה היה שמו של בעל מחבר ספר המנהגים? _____
2. מה הייתה מטרת חיבור ספר המנהגים? _____
3. ע"פ ספר המנהגים, כיצד ניתן להפוך את סעודות חג החנוכה מסעודות רשות לסעודות מצווה? _____

✧ המשיך הרמ"א בסעיף ב' וכתב על מקור המנהג לאכול מאכלי חלב בחג החנוכה:

יש אומרים שיש לאכול גבינה בחנוכה לפי שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב (כל בו ור"ן).

ראשית, מובא בסוגריים שהמקור לדברי הרמ"א, הוא מהכלבו ומהר"ן.

✧ מי היה הכלבו?

ר' אהרן ב"ר יעקב הכהן מנרבונה שבפרובנס (דרום צרפת). נולד באמצע המאה הי"ג (ראשית האלף השישי). למד אצל חכמי ארצו, ושהה תקופה מסויימת גם בספרד. בשנת ס"ו (1306) גורש עם כל יהודי צרפת, והתיישב באי מיורקה שליד ספרד. הוא נפטר בערך בשנת ה"א צ' (1330).

✧ שאלות:

1. מה היה שמו של בעל הכלבו? _____
2. היכן הכלבו פעל? _____
3. הוא היה חלק מגירוש _____, בשנת _____.

✧ ומי היה הר"ן?

רבי ניסים בן ראובן גירונדי (הר"ן), נולד בברצלונה בשנת ה"א פ' (1320) ונפטר בשנת ה"א ק"מ (1380). הר"ן נחשב לפוסק הדור, ומכל תפוצות ישראל היו פונים אליו בשאלות. תלמידו המובהק היה הריב"ש. חיבורו החשוב הוא פירושו על הרי"ף, בו מבאר הר"ן בהרחבה את הלכותיו של הרי"ף. הר"ן כתב גם פירוש על רוב מסכתות התלמוד הבבלי

✧ שאלות:

1. מה פירוש ראשי התיבות ר"ן? _____
2. היכן הר"ן נולד? _____ ובאיזו שנה? _____
3. מי היה תלמידו המובהק של הר"ן? _____

✧ המקור בכלבו- יהודית בתו של יוחנן כהן גדול (יוחנן היה אביו של מתתיהו החשמונאי) פגשה את המלך היווני והצליחה להרוג אותו

✧ ספר כלבו סימן מד

והאכילתו תבשיל של גבינה כדי שיצמא וישתה לרוב וישתכר וישכב וירדם ויהי לה כן וישכב וירדם ותקח חרבו וחתכה ראשו ותביאהו לירושלים וכראות החיל כי מת גבורם וינוסו, ועל כן נהגו לעשות תבשיל של גבינה בחנוכה

✧ מהיכן ה"כלבו" ידע על הסיפור של יהודית?

"ספר יהודית" הוא ספר מן הספרים החיצוניים. יש לנו בתנ"ך 24 ספרים, שחז"ל בחרו בקפידה, והחליטו איזה ספר להכניס ואיזה לא. את ספר יהודית, חז"ל לא הכניסו לתנ"ך. אם חז"ל לא הכניסו לתנ"ך, כנראה שהם חשבו שיש בעיה באמיתות ההיסטורית שלו, ושהוא לא מוביל להשגת רוח הקודש. עם זאת הפוסקים המאוחרים לא נמנעו מלהביא שמועות על "ספרים חיצוניים", כשהם חשבו שהעניין מוסיף ערך מוסף לעניין.

נמצא שספר יהודית לא שרד בעולם היהודי, כי חז"ל לא הכניסו אותו לתנ"ך. אז איך הוא שרד? ע"י הנוצרים. הנוצרים הכופרים שסילפו את התורה שמרו ספרים רבים. הם טענו שיש "ברית ישנה" שזה התורה של היהודים, ויש את ה"ברית החדשה" שזה התורה שלהם שהקב"ה כביכול כרת איתם ברית חדשה. אנחנו כמובן טוענים שזה לא נכון, וזה בגלל שהקב"ה הבטיח בתורה שלא יפר ה' את הברית עם עמו. הנוצרים שימרו בכנסיות שלהם את ספר התנ"ך שלנו הכולל 24 ספרים, ביחד עם עוד ספרים ולכל הספרים כולם הם קראו "ברית ישנה". כלומר יש לדעת הנוצרים "ברית ישנה" שיש בה את התנ"ך שלנו + ספרים נוספים (שאנו קוראים להם "ספרים חיצוניים").

בגלל שהכנסיות שמרו על קיומן מאות שנים, ולא עברו פרעות וגזירות כמו שעבר על היהודים, ספרי הנוצרים שרדו. חלק מהספרים החיצוניים שהנוצרים שמרו בשפה היוונית הוא "ספר יהודית".

יוצא ש"ספר יהודית" שרד בגרסה היוונית שלו ע"י הנוצרים, ולאחר מאות שנים הוא חזר אלינו בתרגום מיוונית.

✧ הבעיה בשימוש בספר יהודית:

בספר יהודית מדובר על כך שיהודית הורגת את המלך נבוכדנצר, ובמקורות היהודים הוא הפך בטעות לאנטיוכוס, מפני שהתרגום הלטיני ייחס את הנאמר לזמן החשמונאים.

מצינו אף ברש"י, שהוא ייחס את נס חג החנוכה ליהודית (רש"י מסכת שבת דף כג עמוד א): "שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר (פקיד) תחלה, ועל יד אשה נעשה הנס".

✧ תוקפו של היום

החתם סופר כתב חידוש גדול, ולפי דבריו חגיגת חג החנוכה מידי שנה הינה בכלל קיום מצוות עשה מן התורה. זאת על סמך הגמרא במסכת מגילה (יד, א) האומרת שחז"ל ראו צורך לתקן את פורים, משום שהם עשו קל וחומר ואמרו:

"אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה - ממיטה לחיים לא כל שכן?"

כלומר, אם על נס יציאת מצרים, שרק היינו בעבדות, התורה תיקנה חג פסח ואנו אומרים בו הלל, אז קל וחומר בחג פורים שהמן רצה להשמיד את כל העם היהודי, שעלינו לומר שירה ולתקן חג הודיה לה'.

מכאן לומד החתם סופר, שבמצב ש:

1. יש נס גדול של הצלה לעם ישראל
 2. הגמרא מזכירה את הנס הזה
 - אזי עלינו לתקן חג ולהודות לה', וחובה עלינו לחוג את אותו החג, והתוקף שלו הוא מן התורה, כי למדנו את החיוב הזה ממידת "קל וחומר" וזו מידה אחת מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהן
- ✦ הבה נעיין בדבריו של החתם סופר ולפי"ז = ולפי זה. מ"ע = מצות עשה. ק"ו - קל וחומר (אחת מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהן) הכי נמי = כך גם.

שו"ת חתם סופר יורה דעה סימן רל"ג

"קביעת יום מועד ביום עשיית נס הוא דאורייתא, ולפי"ז יום פורים וימי חנוכה דאורייתא הם, אך מה לעשות בהם אם לשלוח מנות או להדליק נרות או לעשות זכר אחר זהו מדרבנן, והעובר ואינו עושה שום זכר לימי חנוכה ופורים עובר על מ"ע דאורייתא וכו', ואפשר קריאת הלל ומגילה ק"ו מדאורייתא, כמו שמצוה בפסח לספר יציאת מצרים בפה הכי נמי ממות לחיים חייב לומר שירה בפה דווקא"

✦ שאלות:

1. ע"פ החתם סופר, האם עצם חגיגת חג פורים וחג חנוכה הוא מדאורייתא או מדרבנן? _____
2. ע"פ החתם סופר, האם משלוח מנות בפורים או הדלקת נרות בחנוכה הוא מדאורייתא? _____

✦ הרמב"ן כתב ע"פ המדרש, שחלשה דעתו של אהרון כאשר הוא ראה שכל הנשיאים השתתפו בחנוכת המזבח, ואילו הוא ושבטו לא השתתפו. על כך ניחם אותו הקב"ה ואמר לו ש"שלך גדולה משלהם", כי הנשיאים זכו רק פעם בחיים להביא מתנות לחנוכת המזבח, ואילו הכהנים ישמשו את המזבח תמיד בבית המקדש, ואף כשבית המקדש לא יהיה קיים, עדיין תשועת חג החנוכה תיזכר שהייתה ע"י בית חשמונאי הכהנים, וזו לשונו:

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה "דבר אל אהרון ואמרת אליו", יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנכה שקרויה על שמם, והיא חנכת בני חשמונאי

■ שאלה: מהי חנוכת המזבח לדורות שלה זכו הכהנים? _____

■ **ימי החנוכה מסוגלים לתיקון הנפש:**
קיצור שולחן ערוך סימן קלט סעיף א

ומרבים בצדקה בימי חנוכה כי הם מסוגלים לתקן בהם פגמי נפשו על ידי הצדקה וביחוד ללומדי תורה העניים להחזיקם.

■ **ההבדל בין חנוכה לפורים:**

הב"ח (הבית חדש - בסימן תר"ע) הקשה קושיה, מדוע חג חנוכה שונה מחג פורים. בחג פורים חז"ל תיקנו שיש לערוך סעודת מצווה (משתה) ויש מצווה לשמות, ואילו בחג החנוכה תיקנו לומר רק הלל. מדוע חג החנוכה שונה מחג פורים?

ואיכא למידק היא גופה קשה

למה לא קבעום למשתה ולשמחה כמו בפורים.

■ **הב"ח עונה על כך שיש חילוק בין חג החנוכה לחג פורים:**

- א. **חג פורים** - נגזרה גזירה להשמיד את עם ישראל, בגלל שהם נהנו מסעודתו של אחשוורש הרשע (ולדעת חכמים השתחוו לעבודה זרה) ולאחר מכן כשהם עשו תשובה ע"י צום במשך שלושה ימים, הם קבעו משתה של סעודת מצווה לזכר הנס שנעשה להם. כלומר, מכיון שעיקר הגזירה והנס היה קשור בעניין הסעודה שעליה נגזרה הגזירה, לכן גם קבעו על זה משתה.
 - ב. **חג חנוכה** - נגזרה גזירה על עם ישראל, בגלל שהם נתרשלו בעבודת בית המקדש, ועל כן אנטיכוס גזר לבטל את קרבן התמיד בבית המקדש. כמו כן הוא ביטל את הדלקת המנורה בבית המקדש. על כן, זכר לגזירה ולנס מדליקים נרות, לזכר הדלקת המנורה שהתבטלה מאיתנו.
- מסיים הב"ח ואומר** שבגלל שחג החנוכה הוא כנגד עבודת בית המקדש, בחג החנוכה יש להודות ולהלל את ה', ויש להשקיע **בעבודת הלב**, כלומר לתקן את המידות ולהרגיש קירבה להקב"ה.

ונראה **דבפורים** עיקר הגזירה היתה לפי שנהנו מסעודתו של אותו הרשע (מגילה יב א) ועל כן נגזר עליהם להרוג ולאבד את הגופים שנהנו מאכילה ושתייה של איסור ושמחה ומשתה של איסור וכשעשו תשובה עינו נפשותם וכמו שאמרה אסתר לך כנוס את כל היהודים [וגוי] ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים וגוי (אסתר ד טז) ולפיכך קבעום למשתה ויום טוב לזכור עיקר הנס

אבל **בחנוכה** עיקר הגזירה היתה על שהתרשלו בעבודה ועל כן היתה הגזירה לבטל מהם העבודה כדתניא בברייתא (אוצר מדרשים [אייזנשטיין] עמ' 193 ד"ה דור) שגזר עליהן אותו הרשע לבטל התמיד ועוד אמר להם מצוה אחת יש בידם אם אתם מבטלין אותה מידם כבר הם אבודין ואיזה זה הדלקת מנורה שכתוב בה (שמות כז כ) להעלות נר תמיד כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין כו' עמדו וטימאו כל השמנים וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם יי' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית יי' ע"כ נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה

ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא **העבודה שבלב**

■ **שאלות - ע"פ דברי הב"ח:**

1. בחג הפורים, קבעו משתה, בגלל ש _____
2. בחג החנוכה קבעו לומר הלל, בגלל ש _____
3. ע"פ הב"ח, עיקר העבודה הרוחנית בחג החנוכה היא _____

■ **מי היה הב"ח?**

הב"ח - הבית חדש, הינו רבי יואל סירקיש נולד בפולין בשנת ה"א שכ"א (1561), שם מת בשנת ה"א ת' (1640). מגדולי הפוסקים האשכנזים לאחר הרמ"א, פירושו לטור בשם בית חדש (ב"ח) משמש עמוד תווך של לימוד ההלכה, והגהותיו לש"ס, הגהות הב"ח, מודפסות כמעט בכל מהדורות הש"ס. חתנו - תלמידו, ר' דוד בן שמואל הלוי, חיבר אף הוא פירוש חשוב בהלכה, הוא פירוש הט"ז (טורי זהב) לשלחן ערוך.

1. מהו שמו של הב"ח? _____
2. היכן הב"ח נולד? _____
3. פירוש הב"ח הוא פירוש ל _____
4. על התלמוד הבבלי יש לנו _____
5. מי היה חתנו של הב"ח? _____

■ **התמדה בלימוד התורה במהלך חג החנוכה, משמו של השל"ה הקדוש:**

"הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת התורה יותר מבשאר ימים וכו' ובעוה"ר (ובעונותינו הרבים) רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה והולכים אחר ההבל וכו' ע"כ השומע ישמע ויתעורר בימים ההם ביתר שאת בתורה ומצוות"

רבי יואל סירקיש בעל הב"ח היה גאון אדיר אחד מהמפרשים על הטור. בתחילת דרכו היה רב בעיירה באלז, וחי בעניות ואף שהיה רב הקהילה היה מקבל שכר פרוטות. בלילות היה מחפש נר קטן כדי ללמוד וגופו רעד מהקור הגדול וכדי לחממו היה הולך לבית מרזח וקונה משקה שכר קטן כדי להתחמם ולהמשיך הלאה ללמוד תורה. תושבי העיירה לא היו יודעים שהב"ח לומד בלילה לאור הנר, וחשבו שכל הלילות הוא יושן, שותה משקאות חריפים, ולכן אינו ראוי לרב הקהילה שלנו. עד כדי כך לקחו מכתב וכתבו לשמש של הרב מהשבת הזאת לא ישב הב"ח כבר על הכיסא של רב הקהילה, ונתנו לשמש את המכתב.

ערב שבת הרב יוצא לחצר לשטוף את פניו לכבוד שבת באו ציפורים וצפצפו, הלך לאשתו ואמר לה, מזל טוב. שאלה אותו, על מה מזל טוב? אמר לה, שמעתי מהציפורים שצריכים להגיע שלושה שליחים מאחד העיירות ועכשיו בעז"ה תכניי סעודה גדולה לשבת לאורחים האלה. אמרה לו, איזה סעודה גדולה בקושי לעצמנו יש מה לאכול. אבל הב"ח לא נבהל ואמר לה, קחי הלוואה תקני בשפע ששום דבר לא יהיה חסר.

בינתיים השמש לקח את המכתב ולא ידע איך להביא אותו לרב שלא יהיה בשבת בצער. מצד שני אם אני לא ייתן יפטרו אותי מהעבודה שלי. החליט שעדיף לו שיפטר ולא יצער את הרב ולא מסר את המכתב לרב. כך היה, בערב שבת הגיעו השלושה שליחים הרב קבל אותם בכבוד גדול. וכשהגיע לבית הכנסת ופסע לכיוון מקומו הקבוע, השמש ראה שאנשים רוצים לעצור אותו שלא ישב. מיד רץ לעברתם וביקש מהם שלא ימנעו ממנו כי הרב לא יודע כלום שאני עדיין לא מסרתי לו את המכתב ובמוצאי שבת המסור לו, כך נחה דעתם והרב ישב במקומו בלי שידע מאומה. הגיע מוצאי שבת הרב קורא לשמש שלו ואמר לו, אני יודע את כל הסיפור ובזכות שלא רצית לצער אותי בשבת יהיה לך בן שיאיר את העולם בתורה.

הב"ח הלך לאחת העיירות וכשהגיע שמה יש מחוזות מחוזות והיה מקום שהיה מלחמות בין כמה מחוזות ותושבי העיירה שהיו סקרנים היו הולכים לראות את הקרבות בניהם. והבן של הרמ"א הלך לראות את הקרבות, והוא לא הבין איך יכול להיות שאחד הורג את השני ומיד התעלף. בינתיים אותם המחוזות שנלחמים התקדמו וראו אחד אדם שוכב על הרצפה וחשבו שזה אויב והרגו אותו. לאחר זמן התברר שהיה יהודי, הגויים התנצלו על כך שחשבו שזה אויב. לקחו את הבן של הרמ"א וכשבאו לקברו שמו לו שקים ביד בכך שיתנקם בשונאים האלה. כך באמת, אותם הגויים שהרגו אותו נופלים בקרבות כמו זבובים, המפקד נכנס ללחץ ולא הבין למה כך נופלים.

בעיירה של היהודים היה יהודי אחד שהיה מוסר רץ למפקד וסיפר לו שהיהודים קברו את בן הרמ"א שהרגתם עם שקים כדי להתנקם בכם. איך ששמע המפקד, עלה לו הדם לראש וביקש למחרת ללכת ולפתוח את הקבר של אותי יהודי ואם כך אני מתנקם בכל היהודים.

הב"ח ישן, הגיע אביו בחלום וסיפר לו את כל הסיפור וביקש ממנו לקום מיד וללכת להוציא את שני השקים מהקבר. הב"ח התעורר בבהלה קרא מיד לחברה קדישא לכו ותמצאו את הקברו של בן הרמ"א ותוציא את השקים. הגיעו החברה קדישא וניסו להוציא את השקים אבל הנפטר לא משחרר, חזרו לב"ח וסיפרו לו שהנפטר לא רוצה לשחרר את השקים. הב"ח הגיע איתם בחזרה אל בית הקברות וביקש מן הנפטר שישחרר, אבל למרות כל, הנפטר לא רוצה לשחרר. אמר לו הב"ח, אם תשחרר את השקים אני מבטיח לך שאחרי הפטירה שלי אני מורה שיקברו אותי לידך. מיד שחרר את השקים לקחו אותם וכיסו את הקבר שלא יראה זכר לפתיחתו.

למחרת על הבוקר, הגיע המפקד עם חייליו לחברה קדישא וביקש לפתוח את הקבר של בן הרמ"א. וכשפתחו את הקבר לא היה שום שק. התעצבן המפקד על אותו יהודי המלשין שרימהו. ופתאום הנפטר פתח את עיניו והסתכל על אותו יהודי מלשין. המוסר נבהל והתעלף. ראה את זה המפקד וביקש להרוג את אותו מוסר. לאחר זמן נפטר הב"ח, וקברו אותו ליד בן הרמ"א וכתבו על המצבה של אותו בחור "כאן נפטר קדוש אצל הב"ח והב"ח אצל קדוש".

שהב"ח סיים לכתוב את החיבורו "בית חדש" נתן אותו לאחד מל"ו צדיקים נסתרים שיתן על החיבור הסכמה. עבר הרבה זמן והב"ח מחכה ועדין הוא לא קיבל את ההסכמה מאותו צדיק. שאלו למה אתה לא נותן לי עדיין הסכמה. אמר לו אותו צדיק לב"ח החיבור שלך הוא חיבור מרומם אבל מן השמים אמרו לי אם גומרים להדפיס את הספר שלך גמרת את התפקיד שלך. אמר לו הב"ח, בשביל להציץ תורה אני מוכן לסיים את תפקידי. וכך היה גמרו להדפיס את הספר והב"ח הלך לעולמו.

■ **משחק הסביבון בחג החנוכה:**

■ **באוצר כל מנהגי ישורון** כתב שהטעם למשחק בסביבון הוא בכדי להטעות את היוונים, שאם היו מוצאים אותם כשהם לומדים תורה בע"פ, הם היו טוענים שהם רק שיחקו בסביבון ולא למדו תורה

■ הדבר מראה לנו שהיהודים בעבר מסרו את הנפש על התורה ולא פחדו מהיוונים, והדבר רמוז בשם 'כסלו', **להורות נתן** כתב ש'כסלו' זה מתיבת 'כסל', שפירושו 'מבטח' כמו שמשמע מאיוב (ח,יד) 'אֶשֶׁר יָקוּט כְּסָלוֹ', והרלב"ג פירש שכסלו זה מבטחו. והנה בחודש כסלו יצאו החשמונאים המעטים נגד החשמונאים הרבים ושמו כסלסוביטחונם בהקב"ה

■ **מה ההבדל בין הסביבון של חנוכה לרעשן של פורים?** (משמו של הרב אברהם יצחק שפרלינג מלבוב)

■ **הבדל ראשון:**

סביבון- מסובבים מלמעלה, כי לא עשו תשובה כהוגן, רק היו רחמי שמיים עלינו

רעשן- מסובבים מלמטה, כי ישק ואפר יוצע לרבים' שהייתה התעוררות מלמטה

■ **הבדל שני:**

סביבון- מסובבים מלמעלה, כי נס חנוכה היה נסוב על עניינים של מעלה דהיינו הצלת הנפש היהודית

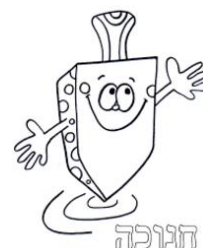
רעשן- מסובבים מלמטה, כי היה מדובר בהצלת הגוף

■ **הבדל שלישי:**

סביבון- מסובבים על השולחן/הארץ, כי היה מעשה בארץ של החשמונאים שלחמו

רעשן- מסובבים באוויר, כי הכל היה משמיים, שהרי לא עשו כלל מלחמה, ועל כן מסובבים באוויר

■ **הרבי אליעזר מוויזניץ** בעל ה"דמשק אליעזר" הסביר שהסביבון נועד לפרסום הנס, וזה חייב להיות דווקא ע"י סביבון, בכדי שנדע שמי שעומד במקום אחד בלי לזוז לא תהיה לו בסייעתא דשמיא, רק **האדם צריך תמיד להסתובב ולהשפיע**, ואז הוא יחולל נסים, וזה כסביבון החנוכה שכל הזמן מסתובב ומשפיע שפע.

■ הרב מזלוטשוב כתב שכותבים דווקא 'נס גדול היה שם' מה שלא כותבים ברעשן של פורים, כי בחנוכה היה נס יותר גדול מפורים:

בחנוכה- רצו היוונים לאבד לנו עוה"ז ועוה"ב, ועל כן זה 'נס גדול' שנסוב על חיים גשמיים ורוחניים
בפורים- המן רצה לאבד רק עולם הזה

■ **סדר הדלקת נר חנוכה:**

השו"ע (תרעא, א) פסק שחובה על כל אחד חובה להדליק נרות חנוכה

צריך לזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק.

הגמרא (שבת דף כג עמוד ב) אומרת

אמר רב הונא: הרגיל בנר - הויין ליה בנים תלמידי חכמים

ומפרש שם רש"י

דכתיב (משל"ו) כי נר מצוה ותורה אור, על ידי נר מצוה דשבת ו**חנוכה** - בא אור דתורה.

נחזור לדבריו של השולחן ערוך, על כך שכל אדם מחויב להדליק נר חנוכה.

המשנה ברורה מפרש שמה שהשו"ע פסק שאדם חייב למכור את הבגד שלו כדי לקנות נר חנוכה, זה מדובר רק על קניית נר חנוכה אחד לכל יום, ולא כמו שבימינו אנו מדליקים בכל לילה נרות רבים

משנה ברורה סימן תרעא ס"ק ג: אבל אינו מחוייב בכל זה רק בשביל נר אחד בכל לילה

מדוע די בנר אחד? משום שזו הייתה עיקר התקנה מלכתחילה, שכל בית ידליק רק נר חנוכה אחד. לאחר מכן באו יהודים צדיקים שרצו להדר, ותיקנו שכל אחד מבני הבית ידליק נר לעצמו. לבסוף הידרו עוד יותר ותיקנו להוסיף בכמות הנרות.

א. **שלב ראשון:** נר אחד לכל בית

ב. **שלב שני- מהדרין:** נר אחד לכל אחד מבני הבית

ג. **שלב שלישי- מהדרין מן המהדרין:** הוספה במספר הנרות לכל אחד מבני הבית

- **וכך לשון הגמרא** (שבת כא ב):

(א) תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו.

(ב) **והמהדרין** - נר לכל אחד ואחד.

(ג) **והמהדרין מן המהדרין,**

- **בית שמאי** אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך;

- **ובית הלל** אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

הרמב"ם פסק כשיטת המהדרין מן המהדרין, בשיטת בית הלל:

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הלכה א

כמה נרות הוא מדליק בחנוכה, מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד, והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים, והמהדר יתר על זה ועושה מצוה מן המובחר מדליק נר לכל אחד ואחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר אחד.

הרמ"א (תרע"א, ב) העיר על השולחן ערוך, שאם יש בבית כמה אנשים שמדליקים חנוכיות, אזי כל אחד ידליק חנוכיה במקום אחר כדי שיהיה ניכר שכל אחד הדליק חנוכיה נפרדת:

ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (מהר"א מפראג).

■ **היכן מדליקים את החנוכיה?**

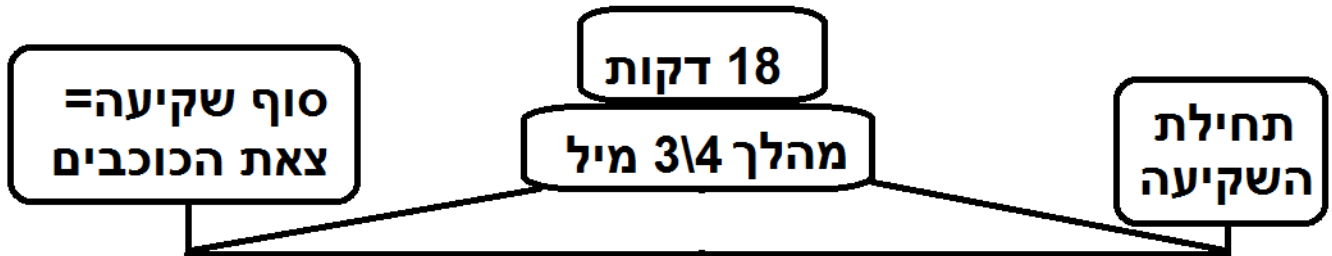
הגמרא במסכת שבת כא ב אומרת

תנו רבנן: נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ.

כתב דניאל קינד
תוספות (מנחות כ עמוד ב): מדובר בסוף השקיעה, כלומר בזמן צאת הכוכבים יש להדליק את נרות החנוכה.

בסוף שקיעה דהיינו צאת הכוכבים

סוף שקיעה הוא מהלך 3/4 מיל לאחר השקיעה, כלומר 18 דקות לאחר השקיעה מגיע צאת הכוכבים.

ב. דעה שנייה:

לדעת הרשב"א, ה"ן ועוד, הכוונה היא שיש להדליק את נרות החנוכה מיד בתחילת השקיעה. כלומר, יש להדליק 18 דקות קודם צאת הכוכבים. תחילת השקיעה, זה הזמן שבו השמש נעלמת מעבר לקו האופק.

פסיקה למעשה:

השולחן ערוך פסק כדעה הראשונה, כשיטת התוספות, שיש להדליק בסוף השקיעה, כלומר בזמן צאת הכוכבים

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעב סעיף א

אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה, אלא עם סוף שקיעתה, לא מאחרים ולא מקדימים.

המשנה ברורה הסביר את טעמו של השולחן ערוך, מדוע עדיף להדליק בצאת הכוכבים

משנה ברורה סימן תרעב ס"ק א

עם סוף שקיעתה - היינו צאת הכוכבים שאז העם עוברין ושבין ורואין בביתו ואיכא פרסומי ניסא.

מלא את הטבלה הבאה:

תוספות	זמן הדלקת נרות החנוכה	האם השולחן ערוך פסק כמותו להלכה
רשב"א ור"ן		

המשנה ברורה חשב לכתחילה לדעת הגר"א, שפסק כדעת הרשב"א והר"ן, שמדובר בתחילת השקיעה, וממילא מדובר שיש להדליק את נרות החנוכה, כ-15 דקות קודם צאת הכוכבים

משנה ברורה סימן תרעב ס"ק א
באמת יש הרבה ראשונים דס"ל דכונת הגמרא הוא על תחלת שקיעה שניה והוא בערך רבע שעה מקודם... וכן נהג הגר"א

שאלה: כדעת איזה ראשונים פסק הגר"א? _____ והאם לפי דבריו יש להדליק בתחילת סוף שקיעה? _____

- מי שמדליק את נרות החנוכה בסוף השקיעה (=צאת הכוכבים) נתקל בבעיה. זאת משום שעומדות לפניו עתה 2 מצוות שעליו לעשות מיד בצאת הכוכבים:
 1. הדלקת נרות חנוכה (מצוה מדרבנן)
 2. תפילת ערבית (דרבנן) עם קריאת שמע (דאורייתא)

איזו מצווה יש להקדים?

על כך נעיין שוב במשנה ברורה

משנה ברורה סימן תרעב ס"ק א
יקדים להתפלל מעריב דהוא תדיר וגם יש בה מצות ק"ש שהיא דאורייתא

ע"פ המשנה ברורה, יש להקדים ולהתפלל ערבית, משום:

- א. _____
- ב. _____

עומד לפנינו הכלל של "תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם"

במקרה שלנו: מהו התדיר? _____ ומהו שאינו תדיר? _____

■ **כמה זמן צריכים לדלוק נרות חג החנוכה?**

ראינו כבר לעיל את הברייתא האומרת במסכת שבת (כא, ב)

מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק

מהו זמן זה "עד שתכלה רגל מן השוק"?

הרי"ף כתב (מסכת שבת דף ט עמוד ב): "כמו חצי שעה"

רבי יצחק אלפסי נולד, כפי הנראה, בעיר קלעת חמאד שבאלג'יר בשנת ד"א תשע"ג (1013), ונפטר בליסנה, ספרד בשנת ד"א תתס"ג (1103). את תורתו למד הרי"ף בקירואן (בתוניס של היום), אצל ר' נסים גאון ואצל ר' חננאל בן חושיאל. ר' יצחק נקרא אלפסי על שם ישיבתו בעיר המעטירה פאס שבמרוקו בה יצא לו שם כאחד הגאונים הקדמונים. למעשה הרי"ף הוא אשר סיים את תקופת הגאונים ופתח את תקופת הראשונים, בכך שהוא לא כפף את ראשו בפני גאוני בבל, אלא הכריע בשאלות הלכה בכוחות עצמו. בשנת ד"א תתמ"ח (1088), בגיל 75, נמלט הרי"ף לספרד בעקבות הלשנת - שווא שאויביו הלשינו עליו למלכות בלוסנה שבספרד מונה הרי"ף לראש הישיבה המקומית, והעמיד תלמידים הרבה, ביניהם הרי"י אבן מיגאש ור' יהודה הלוי. למעשה מהווה הרי"ף אבן השתייה שעליה מושתתת תורתה של ספרד. שמו של הרי"ף התפרסם בעולם בזכות עבודתו הגדולה, ספר ההלכות, תקציר של הגמרא (תלמוד קטן), בעלת מגמה של הלכה למעשה. ספר זה הוא אחד מעמודי התווך של ההלכה בכל ישראל וזכה לפירושים רבים. מאות מתשובותיו הגיעו אלינו כתובות בעברית וגם בערבית.

שאלות:

1. מה פירוש ראשי התיבות רי"ף? _____
2. היכן הוא נולד? _____ והיכן נפטר? _____
3. מי היו רבותיו של הרי"ף? _____
4. מדוע נקרא אלפסי? _____
5. האם הרי"ף שייך לתקופת הגאונים או הראשונים? _____
6. מי היו תלמידיו המפורסמים? _____
7. מהי עבודתו הגדולה של הרי"ף, שגם אנו השתמשנו בה עתה כדי לפרש את הגמרא? _____

לעומת הרי"ף שנתן גדר ברור של זמן והוא "חצי שעה" לאחר שקיעת החמה, הריטב"א כתב שבכל מקום יש לשער זמן שונה, לפי הזמן שלוקח לאנשים לחזור הביתה ממקום עבודתם

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף כא עמוד ב
ובכל מקום הדבר הזה כפי מה שהוא, והמנהג הפשוט ששיעורו כל זמן שחנויות המוכרים שמן וכיוצא בהם פתוחות

- **למעשה:** השו"ע פסק כדעת הרי"ף

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעב סעיף ב
מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא

לפי פסיקת הגר"א שראינו לעיל, שיש להדליק בתחילת השקיעה, שהיא כ-15 דקות קודם צאת הכוכבים, ממילא יש לתת שמן בנר שיחזיק מעמד עד 30 דקות לאחר צאת הכוכבים, כדי לצאת ידי חובת כל השיטות. כלומר שמן שיספיק לכ-45 דקות.

עד מתי הנרות צריכים לדלוק	האם השו"ע פסק כמותו	האם במקום בו אנשים חוזרים לביתם לאחר חצי שעה מצאת הכוכבים, יש לתת שמן שיספיק לדלוק גם לאחר מכן
רי"ף		
ריטב"א		

בימינו, שיש תאורת רחוב ואנשים מצויים ברחובות גם בלילה, ניתן לומר שמשך זמן זה ארוך יותר (ע"פ ריטב"א שבת כא, ב), אך לכתחילה ראוי להקפיד להדליק בחצי השעה הראשונה "משתשקע החמה".

מה עושים למעשה?

- קהילות **עדות המזרח** נהגו להדליק מיד בצאת הכוכבים כדעת השולחן ערוך.
- אצל **קהילות האשכנזים** ישנם שלושה מנהגים מרכזיים בעניין זמן ההדלקה לכתחילה:
 1. מיד לאחר שקיעת החמה (מנהג תלמידי הגר"א [אז נדברו ז, ע] ועוד). כך נהגו קהילות רבות בירושלים
 2. מיד בצאת הכוכבים, כ - 20 דקות לאחר השקיעה (מנהג החזון איש [תשובות והנהגות ב', שלד] ועוד), בארץ ישראל, בדרך כלל, בערך בשעה 17:00.
 3. מתפללים ערבית בצאת הכוכבים ומדליקים מיד אחרי התפילה (שערי תשובה תרעב, א; קיצור שולחן ערוך קלט, י ועוד).

■ **בחג החנוכה אנו שרים את הפיוט "מעוז צור":**

מעוז צור ישועתי / סימן מרדכי

מעוז צור ישועתי לך נָאָה לְשַׁבַּח
תִּכּוּן בֵּית תְּפִלָּתִי וְשֵׁם תּוֹדָה נִזְבַּח (תיכון בית תפילתי- תפילה על בניין בית המקדש מחדש במהרה בימינו)
לְעֵת תִּכְיֶן מִטְּבַח מִצָּר הַמִּנְבַּח
אֶז אֶגְמֹר בְּשִׁיר מִזְמוֹר חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ

רְעוֹת שְׂבָעָה נִפְשֵׁי בְּגוּן כְּחֵי כָּלָה
חַיֵּי מְרָרוּ בְּקִשֵׁי בְּשַׁעְבוֹד מְלָכוֹת עֲגָלָה
וּבְגִדוֹ הַגְּדוּלָה הוֹצִיא אֶת הַסִּגְלָה
חֵיל פְּרָעָה וְכָל זָרְעוֹ יִרְדּוּ כְּאֶבֶן בְּמִצּוּלָה (ביציאת מצרים)

דְּבִיר קִדְּשׁוּ הַבֵּיָאֲנִי וְגַם שֵׁם לֹא שִׁקְטֵתִי (הגענו לארץ ישראל)
וּבָא נוֹגֵשׁ וְהִגְלִנִי כִּי זָרִים עֲבַדְתִּי (אך נבוכדנאצר הגלה אותנו כי עבדנו עבודה זרה)
וְיִין רַעַל מִסְכֵּתִי כִּמְעַט שֶׁעֲבַרְתִּי
קֶץ בְּבָל זָרְבָּבֶל לְקֶץ שְׂבָעִים נוֹשְׁעֵתִי (לאחר 70 שנות גלות, עלינו שוב לארץ בימי עזרא וזרובבל)

כְּרוֹת קוֹמַת בְּרוּשׁ בְּקֵשׁ אֶגְגִּי בֶן הַמִּדְבָּא (המן רצה להרוג את מרדכי (=ברוש))
וְנִהְיֵתָ לּוֹ לֶפֶחַ וּלְמִוֶּקֶשׁ וְגִאֲוֹתוֹ נִשְׁבָּתָה (אך המן לא הצליח בזממו והוא נתלה לבסוף)
רֹאשׁ יְמִינִי נִשְׂאֵת וְאוֹיֵב שְׂמוֹ מְחִיתָ (מרדכי משבט ימיני- בנימין)
רַב בְּנֵי וְקִנְיָנָיו עַל הָעֵץ תְּגִלֶּת (כל עשרת בני המן נתלו על העץ)

יְנֻנִים נִקְבְּצוּ עָלַי אֲזִי בִימֵי חֲשֻׁמְנִים (בימי החשמונאים- יהודה המכבי ואחיו)
וּפְרָצוּ חוֹמוֹת מְגִדְלֵי וְטִמְאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים (היוונים חיללו את קדושת המקדש)
וּמְנוֹתָר קִנְקֻנִים נִעְשָׂה נֶס לְשׁוֹשְׁנִים (נהיה נס ומצאו את פך השמן הטהור)
בְּנֵי בִינָה יְמֵי שְׁמוֹנָה קִבְּעוּ שִׁיר וְרַנְנִים (קבעו 8 ימים לחג החנוכה)

חֲשׁוּף זָרוּעַ קִדְּשֵׁךָ וְקָרַב קֶץ הַיְשׁוּעָה
נִקֵּם נִקְמַת עֲבָדֶיךָ מֵאִמָּה הַרְשָׁעָה
כִּי אָרְכָה הַשְּׁעָה וְאִין קֶץ לִימֵי הַרְעָה
דְּחָה אֲדָמוֹן בְּצַל צִלְמוֹן הַקֵּם לָנוּ רוּעִים שְׂבָעָה

■ כמה בתים יש בפיוט זה? _____ איזה תקופות מוזכרות בפיוט זה?

מעט פרטים על הפיוט:

כתב דניאל קינד

הפיטן עוקב בצורה שירית אחר תולדות עמו, ומשבח את אלקים שחילץ את עם ישראל מכל הגלויות הרעות שבהן היה שרוי. שיר הזמר הנודע שהשתלב בסדר הדלקת נרות החנוכה בקהילות ישראל שבארצות אירופה הנוצרית, חתום בראשי מחרוזותיו באקרוסטיכון 'מרדכי חזק' (ח-שוף ז-רוע ק-דשך), והוא נתחבר ככל הנראה באיזור אשכנז בשלהי ימי הביניים.

■ ברכות ההדלקה:

(1) בלילה הראשון אנו מברכים 3 ברכות

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעו סעיף א
המדליק בלילה ראשון מברך שלש ברכות: להדליק נר חנוכה, ושעשה נסים, ושהחיינו

1. ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של חנוכה
 2. ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה
 3. ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה
- (2) בלילה השני והלאה מברכים רק את ברכת "להדליק נר של חנוכה" וברכת "שעשה נסים", בלי ברכת שהחיינו

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעו סעיף ב

מליל ראשון ואילך מברך שתים: להדליק, ושעשה נסים. הגה: ויברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק (מהרי"ל).

הרמ"א קבע כלל ע"פ מהרי"ל, שראשית יש _____ ורק אז _____

זאת משום שכל הברכות מברך "עובר לעשייתן", כלומר קודם הברכה ואז מעשה המצווה.

■ מי היה המהרי"ל?

רבי יעקב בן משה מולין, מהרי"ל, נולד במגנצא שבגרמניה בשנת ה"א ק"כ (1360) לערך. הוא למד בישיבות אוסטריה. בשנת ה"א קמ"ז (1387), לאחר מות אביו, ייסד ישיבה במגנצא, ובמהרה נודע כמנהיגה הרוחני של יהדות אשכנז. רבני הדור המפורסמים, ביניהם מהרי"י וייל, היו תלמידיו. שאלות בהלכה נשלחו אליו מכל ארצות אירופה.

פירוש ראשי התיבות מהרי"ל מורינו הרב והיכן נולד? _____

ייסד ישיבה ב _____ ונודע כ _____

■ מה אומרים לאחר הדלקת הנרות?

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעו סעיף ד

אחר שהדליק, אומר: הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הניסים ועל הנפלאות וכו'.

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק כ הלכה ד

כיצד מברכין,

ביום הראשון המדליק מברך שלש, והרואה שתיים.

המדליק ואומר, ברוך אתה יי אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר של חנוכה,

ומתנה ואומר, הנירות האילו אנו מדליקין על הישועות ועל הניסים ועל הנפלאות, אשר עשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים, וכל שמונת ימי חנוכה הנירות האילו קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד, כדי להודות שמך על נפלאותיך ועל ניסידך ועל ישועתיך ;

ואומר, ברוך אתה שהחיינו ;

ואומר, ברוך אתה שעשה ניסים. אילו למדליק...

מיכאן ואילך, המדליק מברך להדליק, ומתנה ; והרואה ואומר, שעשה ניסים.

■ מהי "מסכת סופרים"?

מסכת סופרים הינה מסכת מתוך המסכתות הקטנות שנמצאות בדר"כ בסוף סדר נזיקין בתלמוד הבבלי. המסכת נכתבה ככל הנראה בתקופת הגאונים, במאה ה-8 לסה"נ. יש בה מנהגים שונים שאינם מוזכרים בתלמוד הבבלי.

■ דרך הדלקת הנרות:

השו"ע הסביר כיצד יש להדליק את הנרות

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעו סעיף ה

יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימיני, ובליל ב' כשיוסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף, שהוא יותר שמאלי, כדי להפנות לימין ; וכן בליל ג' כשיוסיף עוד אחר סמוך לשני נרות הראשונות, יתחיל בנוסף ובו יתחיל הברכה, ואח"כ יפנה לצד ימין, וכן בכל לילה ; נמצא שתמיד מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס, שהרי בתוספת הימים ניתוסף הנס

■ הדלקת נרות החנוכה ביום שישי:

ביום שישי, יש להדליק את נרות החנוכה עבור ליל שבת, מבעוד יום. זאת משום, שהדלקת נרות החנוכה היא רק מצווה מדרבנן, ואין היא דוחה את איסור הדלקת האש של שבת שהינו מדאורייתא. על כן יש להקדים את הדלקת נרות החנוכה, קודם הדלקת נרות השבת.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעט סעיף א

בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחלה ואח"כ נר שבת. הגה: ומברך עליהם כמו בחול, אף על פי שמדליקין בעוד היום גדול (ת"ה סי' ק"ב).

ממתי ניתן להדליק נרות חנוכה קודם כניסת השבת? מזמן פלג המנחה, כמו כל יום בחנוכה. כלומר, בכל יום בחג החנוכה ניתן להדליק את נרות החנוכה מזמן פלג המנחה, בתנאי שיש מספיק שמן, כך שהנר ידלוק עד לחצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

התורה מצווה אותנו להקריב את קרבן התמיד השני בכל יום בזמן של "בין הערביים". כלומר בזמן שבו השמש נוטה להתחיל לשקוע.

בכל יום יש לנו 12 שעות זמניות. כלומר, לוקחים את היום כולו ומחלקים אותו ל12 חלקים, אך יש מחלוקת מה מוגדר כ"יום":

א. לדעת הגר"א - מזריחת השמש (הנץ) ועד השקיעה

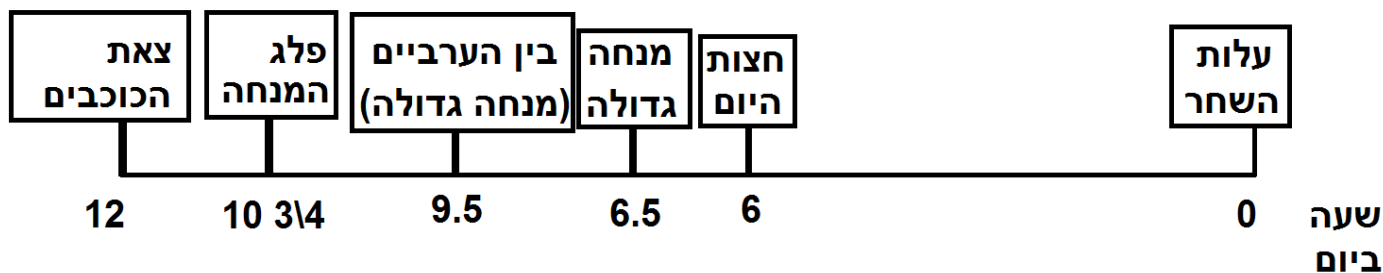
ב. לדעת המגן אברהם - מעלות השחר ועד צאת הכוכבים

אם ביום יש לנו 12 שעות, אז מחצות היום ועד השקיעה יש לנו 6 שעות. זמן בין הערביים הוא בשעה 9 וחצי. כלומר נשאר עד השקיעה עוד שעתיים וחצי.

כתב דניאל קינד

אם נקח את זמן הקרבת התמיד שהוא בבין הערבים, שזה נקרא מנחה קטנה (מנחה גדולה היא בשעה 6 וחצי), ונעשה לה "פלג", כלומר חצי, נחצה אותה, אז נקבל ש12 פחות 9.5 זה 2.5 וחצי (פלג) מ2.5 זה שעה ורבע. כלומר, זמן פלג המנחה הוא שעה ורבע קודם השקיעה שזה בשעה 10 ושלושת רבעי השעה.

משעה זו, של 10:34 ביום, שזה פלג המנחה, ניתן להדליק בכל יום נרות חנוכה, אם הם ידלקו עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

לדוגמה, השנה בשנת תשע"ז, השבת של חג חנוכה תצא בתאריך א' טבת. ואלו הזמנים לפי אופק תל אביב:

עלות השחר : 05:05

חצות היום : 11:43

מנחה גדולה : 12:13

מנחה קטנה : 14:39

פלג המנחה : 15:42

כניסת שבת : 16:25

שקיעת החמה : 16:46

צאת הכוכבים : 17:04

חצי שעה לאחר צאת הכוכבים : 17:34

נמצא שניתן להדליק נרות חנוכה משעה _____ ויש להקפיד שנרות החנוכה ידלקו עד שעה _____

■ **הבדלה במוצאי שבת של שבת חנוכה:**

במוצאי שבת - מה יש להקדים - הבדלה או הדלקת נר חנוכה?

השולחן ערוך פסק שבבית הכנסת, יש להקדים את הדלקת נרות החנוכה, לפני ההבדלה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרפא סעיף ב

מדליקין נר חנוכה בבה"כ (בבית הכנסת) קודם ההבדלה

המשנה ברורה הסביר בטעמו של דבר

משנה ברורה שם ס"ק ב

דאף דמצוות הבדלה תדירה מ"מ כל מה דנוכל לאחר לצאת מן השבת עדיף טפי וגם בהדלקה יש פרסומי ניסא

כתב דניאל קינד

המשנה ברורה הסביר שיש עדיפות לאתר את ההבדלה, בגלל ש

וכמו כן יש עניין כמה שיותר להקדים את הדלקת נרות החנוכה בגלל ש

- אולם מה יש לעשות בבית? האם גם בבית יש להקדים את הדלקת נרות החנוכה?

המשנה ברורה כתב שיש מחלוקת גדולה בעניין זה, ולכן כל אחד יכול לעשות כרצונו, וזה בסדר מבחינת ההלכה.

הבן איש חי, הכף החיים, הרב וואזנר זצ"ל, החזון איש והסטייעפער כתבו שיש להבדיל קודם, ורק לאחר מכן להדליק את נרות החנוכה. זאת משום, שאסור ליהנות מאור של אש קודם ההבדלה, ובחנוכה יש הנאה מה"שמש" של החנוכה.

לעומת זאת, **האבני נזר, החיי אדם, החתם סופר, והגרש"ז אוירבך** כתבו שיש להקדים את נרות החנוכה לפני ההבדלה, כמו בבית הכנסת.

הגאון הרב יוסף חיים זוננפלד זצ"ל היה מבקש שיכינו לו את נרות החנוכה על פתח הבית, כך כשהוא חוזר מתפילת ערבית בצאת השבת של חנוכה, הוא "פגע" בהם תחילה לפני שראה את נר ההבדלה, וכיון ש"אין מעבירין על המצוות", הוא הדליק קודם את נרות החנוכה.